

ISTOTA (51) *sb f*

o oraz a jasne.

sg *N* istota (12). ◇ *G* istoty (14). ◇ *A* istotę (13). ◇ *I* istotą (7). ◇ *L* istocie (1). ◇ *pl G* istot (1).
◇ *A* istoty (2). ◇ *I* istotami (1).

Sł stp notuje, Cn s.v. istność, Linde XVI – XVIII w.

1. *Zabezpieczenie, gwarancja, zapewnienie, zaręczenie, wiarogodność, ochrona* (15) : prze lyepfcha yfthothe rozkazalizmy wielmoznemv Staniflavowy schodcza, [...] *Secreth yego ktthey cedulye przidawiczny MetrKor 26/62v; RejPos 222v, [292].*

istota czego (6): *ComCrac 22*; zftzymánie bowiém wiáry nie fłowy/ ále iftotą praw y przymiérza fízacowác mamy. *OrzJan 113, 114; Wieczerza/ y w niey iftotá Mfzey náfzey/ y prawdziwe ciało Páńfkie. LatHar 691 marg. Cf Wyrażenie.*

W charakterystycznych połączeniach: mocna, pewna istota.

Wyrażenie: »istota rzeczy« (2): *WIárá lepak/ ieftci iftotá rzeczy [substantia rerum]* o których ieft nádzieiá/ dowod rzeczy niewidomych. *Leop Hebr 11/1; OrzJan 115.*

Szeregi: »cyrograf i istota« (1): *A dálifcie ná fię Cyrography y mocne iftoty przez Moizelzá Pánu Bogu fwemu/ iż tháki miał być záfzdy wiecznie przeklęty/ ktoby temu wfzytkiemu [wypelnieniu zakonu] dofyć nie wczynił. RejPos 230v.*

»istota i obrona« (1): których zapifow iftotą y obroną [*Inscriptionum tuitionem ac defensionem Jan Stat 440*] będzie fie godzilo kazdemv wczynicz pod fskodami ziemfkiemi abo pod zakładem *ComCrac 22.*

»istota a pewność« (1): *Nechaybi yey m. yescze sama ssyebie panow vegierfkich pitala ktora yftota a czo zapewnosczy yey m. w tich nowich Contractach obiecwyá LibLeg 11/41v.*

»przywilej a istota« (1): *fłuchay pilno/ iákiemi cie thu Pan zá żywotá twego przywileymi á iftotami obdárzyć raczył RejPos 262.*

a. *Dokument zawierający zobowiązanie lub przywilej* (3) : *Diar 57*; *Ktoby imienie dzyerzał máiąc fobie ie zá włafną oyczyznę/ táki ná thákie imienie nie winien nikomu zgoła práwá okázowác/ wyiáfzzy iżby kto infzy ná to imienie iáką pewną iftotę vkazał UstPraw H2v.*

Zestawienie: »list istoty« (1): [*włodarz*] fpytał: *A ty czoś winien? Ktory mu powiedzyał/ Iż fto korcy pfzenice. Powyedzyał mu: Weźmi thákież list iftoty twoiey [accipe litteras tuas Luc 16/7; Weźmifz zapis fwoy WujNT]/ á nápiłz ósmdzyefiáth RejPos 191.*

b. [*praw. Rodzaj rękojmi, poręczenia*]

Szereg: »gwar albo istota«: *Drugie rękoiemftwo ktore od Sądu pochodzi/ ieft kiedy kto ręczy o doftánie práwá. To w práwie iftotą álbo gwarem zowá. SzczerbSpecSax 355, 25, 164. (Linde)].*

2. *Istnienie, byt, życie* (1) : *zliczne wczynił dni (żywothá) mego: á iftotá moiá iáko nić [lege: nic; substantia mea tamquam nihilum]* przed tobą. *Leop Ps 38/6.*

3. *Mienie, majątek; substantia Vulg [czego, czyja]* (2) : *dla tego krádnie/ áby duífę háknącą náfyćil: á theż gdy by był záchwycony/ fiedmioráko przywroći/ y wflyftkę iftotę domu fwego ná tho da Leop Prov 6/31, Eccli 21/5.*

4. *Natura, zasadnicza właściwość; essentia, natura, substantia, usia Cn (31)* : y kámién y drewno gdy ie pozłóćimy/ Połpolicie fláchetnym káźde názowiemy. Ale rozne przezwiłko á rozna iftotá *RejWiz* 101; bo niepożytek iftoty nie oddala od ónéy rzeczy/ kthóra niepożyteczna ieft *BiałKat* 311; *Oczko* 23, [41].

istota czego (3): lámá iéy [*francy*] Iftotá/ témi [*cieplicami*] fye wypędzić nieda. *Oczko* 39v; *PaxLiz* A2v, Cv.

Wyrażenie: »wojenna istota« (1): Ktorych [*Cernych*] zacney teraz [*lege*: zacne i teraz] świetnieią Kleynoty/ Wzięte w środ nieprzyiaćioł Woienney iftoty. Dla śwey miłey Oyczyzny zdrowia nielituiąc/ Gdyś ftámtąd fzedł odćiętą nogę pokázuiąc. *PaxLiz ktv*.

a. *teol.* *Dotyczy terminologii związanej z katolicką nauką o Trójcy Świętej, Sakramencie Ołtarza i obecności Chrystusa w Kościele (23)* : ieden Máiełtat/ Oycá y Syná nierozdzielny/ iáko y bołtwo ich ieft nierozdzielne iftothą/ perfonámi tyło rozdźieleni *BiałKat* 183v; á my iednéy iftoty z nim/ to ieft/ z Chryłtułem páłtérzem náłzym ftawamy fye/ przez iedno ciáło iego. *BiałKat* 281, 8, 328v.

istota kogo, czego, czyja (16): piérweies dowodził Páná Bogá w Iftoćie śwéy być duchem/ nie ciáłem *BiałKat* 11, 3v, 11, 268v; Bo áćći iftotá ciáła Páná Chryłtułowego po zmartwychwstaniu y wwielbieniu iego niezginęła/ áni fie przemieniła w Bołtwo/ iednák włafności przyrodzonych ciáła próftego iuż nie ma. *WujJud* 70v; chleb y wino po poświęceniu iuż więcey chlebem y winem nie zołtaie/ ále iftotę śwą tráci *WujJud* 163v, 163v [2 r.], 164; *WujJudConf* 70, 162, 163, 174; *WujNT* 332. *Cf* »istota bostwa«.

Wyrażenia: »istota boska, bostwa« (1 : 1): [*św. Paweł*] iednégo Bogá być práwégo zázwdy vczył/ którégo tu wedle Iftoty Bołkiéy Oycem y Synem być wyznawa *BiałKat* 6, 6.

»wieczna istota« (1): Otóż Syn Boży w Bołtwie práwym Bogiem będąc/ wieczną Iftotą/ co ieft: tedy to ieft Oćiec: tóż y o Duchu S. wierzyć małz *BiałKat* 8v.

Szeregi: »bytność i istota« (1): [*Chrystus*] w chlebie obyczáiem od náłżégo rozumu táiemnym/ włafną bytność/ y iftotę włafną: ciáła śwego/ [...] Apołtołóm dawał. *BiałKat* 268v.

»istota albo (i) materyja« [*szyk 1 : 1*] (2): tá rzecz duchowna álbo máterya y iftotá wżytkich świátości ieft Kryłtus Iefus zbáwićiel świátá. *WujJudConf* 162, 163.

»istota i natura« (1): Z Oycem iedno ieftem: We mnie Oćiec/ á ia w nim: tu iáko Bóg mówi z ftrony Bołkiéy náture: który iednéy iftoty y náture z oycem będąc/ od niego nierozdzielny/ ále znim wiecznym á iedynym Bogiem ieft. *BiałKat* 86.

»istota i prawda« (2): *BiałKat* 296; Oni fámi [*heretykowie*] ludzie ofzukáli/ odiąwłzy im iftotę y prawdę Ciáła Pánłkiego z tego Sákrámentu *WujNT* 332.

5. *W funkcji przysłówka*: »istotą« = *rzeczywiście (2)* : Gdy mówi Ian S. Báránek zábit ieft od poczátku świátá/ nie rozumiéy tego/ áby fye to iftotą ftáło. *BiałKat* 296.

Szereg: »skutkiem a istotą« (1): [*Chrystus przez kapłanów*] dołkónále wypełnia vrząd ónégo o łobie prorokowánégo Kápláńłtwá: áby to fkutkiem á iftotą czynili y pełnili/ á ná ofstatek y ofyárowáli *BiałKat* 126.

Synonimy: **1.** *ochrona, przywilej*; **a.** *cyrograf, dokument, zapis*; **b.** *gwar*; **2.** *bytność*; **3.** *majętność, mienie*; **4.** *bytność, materyja, natura*; **a.** *essencyja, substancyja*; **5.** *rzeczywiście*.

Cf **ISNOĆ**, ISTNIENIE, **ISTNOŚĆ**, **ISTOŚĆ**, **ISTOTNOŚĆ**, **JESTNOŚĆ**

WG